

imaju sličnu kvalitetu i homogenost, što cijenimo.

Sljedeće poglavlje također je vrlo privlačno: *Primary source documents*« (str. 117-158). Odabrani su različiti fragmenti iz dvanaest temeljnih izvora u tom povijesnom razdoblju, što dovodi do sljedećih unosa: 1. Solunjanima; Klement Rimski; Matej 1:15-4:25; Ignacije; Irenej; Tertulian; Ciprian; Eusebije; Origen; Ambrozije; Augustin; Eusebije iz Cezaree. Iako bismo opet mogli raspravljati o odabiru, očito je da su ključni izvori razdoblja obuhvaćeni. Svi odabrani tekstovi popraćeni su kratkim uvodom koji je vrlo prikladan i nužan za akademski cilj knjige.

U skladu je s navedenim sljedeće poglavlje naslovljeno *Key questions* (str. 159-195), u kojem dva različita stručnjaka odgovaraju na svako od tri postavljena pitanja: *Question 1: Why were Christians persecuted?* (str. 159-171); *Question 2: How did Christianity spread?* (str. 171-183); *Question 3: Why was Christianity popular?* (str. 183-195). Osim kontrasta u odgovorima od strane različitih autora, treba napomenuti da su popraćeni popisom bitnih izvora koji bi omogućili proširenje informacija (knjige i članci iz časopisa, elektronički izvori, veze do videozapisa i sl.). Ovo je poglavlje originalna ideja s velikim didaktičkim mogućnostima.

Rad završava poglavljem s anotiranim bibliografijom (*Select Annotated Bibliography*, str. 197-203), koja uključuje odabir knjiga i članaka, videozapisa i mrežnih stranica, indeks riječi i predmeta te kratke stručne biografije autora i suradnika. Ukratko, možemo zaključiti da je riječ o dragocjenom doprinosu koji na učinkovit i pristupačan način prikazuje rođenje i uspon kršćanstva u prva četiri stoljeća. Može se razumjeti prije svega kao alat namijenjen akademskom radu, što ga čini izuzetno korisnim.

José Gómez Galán

Clive Staples Lewis, *Izvan tihoga planeta: Svemirska trilogija I*. Split: Verbum, 2023.

Clive Staples Lewis (1898.-1963.) je sjevernoirski pisac. Diplomirao je filologiju i filozofiju na Oxfordu, gdje je niz godina predavao klasičnu filologiju, a potom je bio profesor na Cambridgeu. Poznat je po filološko-književnoj studiji *Alegorija ljubavi: Studija o srednjovjekovnoj tradiciji* te nizu bajki za djecu o kraljevstvu Narniji, kao i mnogim drugim djelima. Kao svjetovni teolog napisao je *Screwtapeova pisma* (31), a pisac je i znanstveno-fantastičnih romana (trilogije): *Out of the Silent Planet*, *Perelandra* i *That Hideous Strength*.

Djelo *Izvan tihoga planeta* podijeljeno je u 22 poglavlja, iza kojih slijedi *Post scriptum*. Poglavlja su označena rimskim brojevima, bez posebnih naslova.

Prvo poglavlje (str. 5-14) upozna je čitatelja s glavnim likovima romana: Elwinom Ransomom, poznatim profesorom filologije na Sveučilištu u Cambridgeu, njegovim kolegom iz mladih dana, Devinom, također sveučilišnim profesorom, i Westonom, uvaženim znanstvenikom (fizičarom). Susreću se za vrijeme Ransonova ljetnoga odmora u jednoj neobičnoj i neugodnoj situaciji, koja će se pretvoriti u svemirsku avanturu.

U drugom poglavlju (str. 15-21) Ransom postaje zatočenik, a u trećem (str. 22-25) se budi u misterioznoj napravi. U četvrtom (str. 26-32) shvaća da je u svemirskom brodu i da ga Devin i Weston odvođe, po nečijem zahtjevu, na planetu Malacandru, odnosno Mars. U petom poglavlju (str. 33-40) Ransom otkriva ljepotu svemira. Shvaća da nije riječ o mračnom i mrtvom bezdanu, nego o predivnom prostoru svjetlosti i života koji ga ispunja čudesnom milinom.

Šesto poglavlje (str. 41-45) donosi neugodnu i stresnu promjenu dok se brod spušta na odredište, planet Malacandru. U sedmom poglavlju (str. 46-53) Ransom doživljava susret s novim planetom i njegovim stanovnicima. Sve je drukčije nego na Zemlji: planet je poput akvarela najčudesnijih boja. Tlo je ružičasto, voda je plava, nebo je potpuno svijetlo. Vegetacija je bujna i nekoliko puta veća od one na Zemlji, usto vrlo mekana i hranjiva. Konačno susreće živa bića tzv. sorne koji su nekoliko puta viši od čovjeka i čudesno fleksibilni.

U osmom poglavlju (str. 54-58) glavni lik romana nastavlja dalje upoznavati ne-zemaljski svijet, Malacandru, na kojoj vrijede drukčije fizikalne zakonitosti. Nema gravitacije kao na Zemlji, pa je sve lakše i brže raste u visinu. Voda je topla, šume su purpurne i ljubičaste, geografija krajnje neobična.

U devetom poglavlju (str. 59-68) profesor Ransom upoznaje drugu vrstu bića, hrosa, koji je u odnosu na sorna nizak i debeo, presvučen krznom. Stupa u kontakt s tim bićem, zapravo životinjom, i shvaća da je razumna, tj. da "govori". Hros je vrlo dobrohotan i Ransom od njega uči prve malakandrijske riječi.

U desetom poglavlju (str. 69-76) profesor Ransom završava u selu hrosa. Ta čudna nezemaljska bića istovremeno su ga plašila, ali i zanimala. Međutim, otkrio je da su u pitanju vesela i simpatična stvorenja, dobro organizirana, ali primitivnoga načina života. Ransom se postepeno navikao na različitost (drugetnost), na novu okolinu i na hrose te razvio prilično uspješnu komunikaciju. Otkrio je da u tim i među tim bićima nema zloće.

U jedanaestom poglavlju (str. 77-85) Ransom doznaje od hrosa za postojanje Oyarse i Maleldila, vrhovnih duhovnih bića, te za eldile, niža duhovna bića poput anđela s kojima su hrosi mogli ko-

municirati. Također, saznaje da Zemlju nazivaju Thulkandra, tiha.

U dvanaestom poglavlju (str. 86-91) profesor Ransom shvaća da na planetu postoje tri vrste bića: sorni, hrose i pifltriggi. Ovi posljednji bave se manualnim radom, vrsta su proizvođača stvari. Među svima njima vlada mir, harmonija i briga jednih za druge. Hros koji je stalni sugovornik Ransomu ne shvaća kako i zašto bi moglo biti drukčije. To drugačije on naziva "iskrivljenost" i ona je vrlo rijetka među hrosima, ali se ne očituje u zlu, nego u nekoj neobičnosti. Profesor Ransom iz razgovora i promatranja hrosa zaključuje da su vrlo mudri i da su im najveće vrijednosti ljubav, obitelj, prijateljstvo, poezija. Čak vole i svojeg smrtnog neprijatelja hnakru, jer on predstavlja prijetnju od smrti poradi koje više cijene ljepote života.

Trinaesto poglavlje (str. 92-101) donosi prikaz lova na hnakru, ogromno čudovište koje živi u jezeru. Ransom je svjedok (i sudionik) hrabrom i vrlo organiziranom podvigu hrosa, koji na posljetku ubijaju smrtnog neprijatelja. Međutim, tu sreću narušava iznenadna smrt Ransomova najboljega prijatelja, hrosa Hyoia, kojeg iz puške ubijaju ljudi, Devin i Weston. Saznaje da bića na Malacandri ne ubijaju jer pravo oduzimanje života ima samo Oyarsa. Smrt prihvaćaju mirno, kao odlazak k Maleldilu. Ransom nakon Hyoiove smrti kreće na put prema Oyarsi jer je takvu zapovijed donio eldil, kojeg hrosi nazivaju i "neborodeni".

U četrnaestom poglavlju (str. 102-108) Elwin Ransom putuje u posjet Oyarsi. Put je vrlo tegoban te traži velik i postojan napor. U petnaestom poglavlju (str. 109-116) glavni lik, Ransom, vodi razgovor sa sornom na kojeg nailazi na putu prema Oyarsi. Predstavlja mu se kao životinja s Thulcandre. Zaključuje da su sorni najinteligentnija bića od tri vrste koje je upoznao na Malacandri:

znaju jako puno o kozmosu, o fizici, svemu o čemu se pokrene razgovor. Osim toga, ljubazni su i gostoljubivi. Razgovor potvrđuje sklad i dobro koje vlada među različitim bićima na planetu. Sve velike probleme rješava Oyarsa, najviši duh (eldil) uz Maleldila.

Šesnaesto poglavlje (str. 117-125) prikazuje sorna koji je uprtio Ransom na ramena i nosio ga putem koji bi njemu bilo nemoguće savladati. Približavali su se nebeskoj ljepoti Meldilorna, gdje obitava Oyarsa. U sedamnaestom poglavlju (str. 127-141) Ransom je vrlo blizu Oyarse. Putem mu pomaže hros, a onda pifffltrigge. Doznaje da na Malacandri ima puno zlata, međutim nema pohlepe, nego svatko uzima koliko mu treba.

U osamnaestom poglavlju (str. 142-151) konačno se susreće s Oyarsom. On je nevidljivo biće, ispunjeno svjetlošću, mirom i razumijevanjem, njegova prisutnost zrači autoritetom. Ransom saznaje da je upravo Oyarsa zahtijevao od Devina i Westona da ga dovedu na Meldilorn. Saznaje da je i Zemlja imala Oyarsu, ali je postao Iskrivljeni. Naudio je svom svijetu i Malacandri, stoga ga je Maleldil istjerao s neba te svezao za zrak Zemlje. Nakon toga je taj planet ostao zaboravljen među planetima, i nazvan Tihi planet. Međutim, Oyarsa Malacandre vjeruje da Maleldil neće Zemlju prepustiti Iskrivljenom. Ransom je polako shvaćao zašto u njegovu svijetu ima toliko iskrivljenih ljudi. Također, saznao je da su sva bića kozmosa stvorena na sliku Maleldila, vrhovnoga duhovnoga bića.

U devetnaestom poglavlju (str. 152-161) Ransom je svjedok čudesnoga "rastjelovljenja" mrtvih stanovnika Malacandre, čija su tijela dodiranjem misteriozne svjetlosti nestala. Na Meldilorn su dovedeni i zatočenici i krivci za smrt trojice Malacandrijaca, Devin i Weston.

U dvadesetom poglavlju (str. 162-172) nastavlja se razgovor Oyarse i krivaca, uz Ransomovo prevođenje. Razgovor otkriva izopačenost i zloću dvojice muškaraca, Devina i Westona, i njihovo nepoštivanje drugih i drukčijih bića. Oyarsa je, zapravo, sve znao o njima. Poradi Ransomova šalje ih nazad na Zemlju iako je put bio nesiguran i neizvjestan.

Dvadeset i prvo poglavlje (str. 173-185) opisuje put trojice ljudi na Zemlju. Za osposobljenje svemirskoga broda i svega ostaloga što im je trebalo pobrinuo se Oyarsa i Malakandrijci. Začudujuće i istovremeno zadivljujuće kod tih bića njihova je prividna priprostost, čak animalnost te "primitivan" način života koji bi ljudi smjestili u kameno doba (nema industrije, tehnologije, znanosti), a s druge strane golemo znanje, sklad i mudrost, koji nesumjerljivo nadvisuju sve ljudsko. Putnici su napokon stigli na Zemlju.

Dvadeset drugo poglavlje (str. 186-189.) i *Post scriptum* (str. 190-196.) ostavljaju čitatelja zburjenog i zaokupljenog mislima. Cijela pustolovina koju je doživio tijekom čitanja pretvara se samo u mogućnost sna ili mašte. Ili nešto više? Postoji li povezanost pisca s pričom koju je napisao? C. S. Lewis jedan je dio života bio ateist, a potom je nakon razgovora s prijateljem J. R. R. Tolkienom povjerovao u Boga. Stoga pozivam čitatelje kojima je znanstvena fantastika omiljeni žanr da prionu uz djelo *Izvan tihoga planeta* i otkriju odgovore na ta pitanja.

Snežana Živko Bosnar